

Nr 23.

Af herr **Bellinder**, om ändring af 6 § i lagen angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension.

År 1904 den 3 oktober utkom från trycket »Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk». Här stadgas i mom F. a) att ordinarie lärare . . . . . vid allmänt läroverk, som ingår på den nya lönestaten eller som utnämnes, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall hafva rättighet och skyldighet att . . . . . vid uppnådda 65 lefnadsår och 35 tjänsteår med pension från allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå . . . . .; b) att pensionsbeloppet skall utgöra för ordinarie ämneslärare . . . . . oafkortad lön . . . . .; d) att ordinarie lärare . . . . . skall vid inträde å den nya lönestaten vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser rörande pensionering, som kunna varda stadgade . . . . .

Dessa »förändrade bestämmelser» innehållas i »Lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension, gifven Drottningholms slott den 11 oktober 1907» och utkommen från trycket den 1 november samma år. Här, i § 6 b, fastslås ytterligare lärares skyldighet att afgå vid 65 lefnads- och 35 tjänsteår, »Konungen . . . . . obetaget att låta med afskedet anstå, därest (tjänst-)innehafvaren pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda sjuttio år.» Och § 7 af samma lag bestämmer, att om dessa villkor äro uppfyllda, så utgår till den afskedstagande »hel pension» (oafkortad lön); men tillika, att, om de 35 tjänsteåren ej uppnåtts, pension erhålles »till afkortadt belopp i förhållande till det mindre antalet tjänsteår». Formellt taget, har alltså den, som ingått på den nya lönestaten och vid 65 års ålder måste afgå med afkortad pension, ej giltiga skäl till klagomål,

ty han har underkastat sig »de förändrade bestämmelser rörande pensionering, som kunna varda stadgade». Men att dessa bestämmelser skulle medföra tvångsavgång vid 65 års ålder äfven för sådana lärare, som ännu ej uppnått 35 tjänsteår, kunde väl endast få ana. Förut fanns nämligen för avgång med pension för lärare ingen annan tid bestämd än för eivila tjänsteinnehafvare i allmänhet, d. v. s. 70 års ålder, om ock Kungl. Maj:t på lärares afskedsansökan ett par år tidigare beviljade afsked med pension, om ansökan var åtföljd af läkares intyg om starkt försvagadt hälsotillstånd hos den afskedssökande. Men att det ej var tvång att afgå ens vid fyllda 70 år framgår däraf, att så många kvarstodo i tjänst ännu längre.

Den kommitté, som år 1894 inlämnade sitt förslag till pensionslag, föreslog 70 lefnadsår för avgång. Men häremot protesterade lärarekåren i en genom Svenska läraresällskapet till Kungl. Maj:t inlämnad petition, hvari yrkas rätt att afgå med pension vid 65 års ålder. Så till vida är allt godt och väl, då både den nya pensionslagen och den kort förut utfärdade lönestadgan tillmötesgår yrkandet om rätt att afgå vid denna ålder. Men *tvånget* att då afgå äfven för sådana lärare, som ännu ej kunna räkna 35 tjänsteår, torde, såsom af det följande framgår, väl få anses såsom en till orättvisa gränsande obillighet.

Den senare pensionskommittén, hvilken inlämnade sitt betänkande år 1902, uppställde som hufvudregel fordran på 67 lefnads- och 35 tjänsteår för erhållandet af hel pension. Och den yttrade, att på grund af särskilda omständigheter undantag böra göras för vissa tjänsteinnehafvare. »Detta är i synnerhet fallet», tillägger den, »dels i fråga om tjänstetiden, när mer än vanligt långa förberedelser krävas för att vinna och ådagalägga nödig kompetens för tjänstens skötande.» — — — — Och föredragande statsrådet anförde bl. a. »Vanskligheten att i förevarande hänseende träffa det i hvarje fall rätta torde emellertid ligga i öppen dag; och skulle i en framtid erfarenheten ådagalägga, att de lagbestämmelser härutinnan, som nu kunna varda beslutade, visat sig i ett eller annat afseende otillfredsställande, lärar ett dylikt förhållande lätt kunna afhjälpas.» Man torde med fog kunna påstå, att erfarenheten redan nu tillräckligt ådagalagt, att pensionslagen beträffande lärarne är otillfredsställande. En lärare, hvilken i likhet med motionären själf ej drabbas af lagens hårdhet i förevarande hänseende, höll vid Svenska läraremötet i Falun förliden sommar ett inledningsföredrag om »läroverkslärarnes ställning till den nya pensionslagen», publiceradt i Ped. Tidskrift, 8:e h. 1909. Han säger sig här ha genomgått Edv. Kölgréns hela läroverksmatrikel och »då funnit, att af 1,099 lärare vid allmänna läroverk och seminarier

ej mindre än 418 eller 38 % aldrig kunna komma i åtnjutande af hel pension, om de skola afgå vid 65 års ålder . . . . . Det (procenttalet) komme att något minskas därigenom, att en del lärare få rätt att kvarstå i tjänst efter uppnådda 65 lefnadsår och därigenom vid afskedet kunna få hel pension. Denna minskning torde emellertid mer än väl uppvägas genom den ökning, som uppkommer därigenom, att flera af dem, som möjligen kunna vid 65 års ålder uppnå 35 tjänsteår, ej komma att göra detta, på grund af att de åtnjutit eller komma att åtnjuta någon tids tjänstledighet för enskilda angelägenheter eller svag hälsas vårdande, eller beträffande ej annu ordinarie lärare, därför att de under några år ej komma att tjänstgöra. Man torde alltså med full rätt kunna påstå:

Af Sveriges ordinarie ämneslärare komma enligt den nya pensionslagen minst 38 % aldrig i åtnjutande af hel pension.»

(Kursiveringen efter Ped. Tidskrift.)

För att utreda i någon mån, om ställningen fortfarande är lika ogynnsam, har undertecknad låtit annan lärare genomgå följande fem stift i den nya upplagan (hösten 1909) af samma läroverksmatrikel. Bland ordinarie ämneslärarne (äfven seminarie-) har den senare därvid funnit: i Lunds stift o. 30¹/₂ %, i Visby stift 33¹/₃ %, i Härnösands stift o. 37 %, i Luleå stift nära 41 %, i Västerås stift mer än 41 %, som vid 65 års ålder ej innehafva 35 tjänsteår, och därvid har han ändå inräknat annan statstjänst, såsom amanuensbefattningar m. fl.

Äro då de blifvande lärarne vid förberedelsen till sitt kall mera försumliga än de, som vid universiteten bereda sig till inträde på andra banor? Detta torde ingen kunna visa. Förklaringen till att lärarne vid uppnådd pensionsålder icke mera allmänt kunna förskaffa sig de 35 tjänsteåren ligger först och främst däri, såsom ofvan anförts efter 1902 års kommitté, att för deras tjänst »mer än vanligt långa förberedelser kräfas för att vinna och ådagalägga nödig kompetens för tjänstens behöriga skötande». En omständighet, som på sin tid hämmade många blifvande lärare i deras studier, i det att den kom mycken villrådighet och oreda i studierna å stad, var examenstrasslet i senare hälften af 1860-talet och förra hälften af 1870-talet, nämligen framemot och vid öfvergången från »gamla graden» till »nya». En stark bidragande orsak till missförhållandet är också den periodiskt framträdande bristen på lediga platser i förhållande till de sökandes antal. Den lärare, som skötte Svenska lärare-sällskapets anstalt för förmedlande af e. o. lärares anställning (»Extralärarebyrån») under första perioden af dess tillvaro, d. v. s. förra hälften af 1890-talet, har meddelat mig, att det under dessa år ständigt gick en mängd lärare lediga i brist på möjlighet att få anställning. Till allt detta

kommer, att det uppslitande skolarbetet kan någon gång göra nödvändigt för kroppsligt svaga lärare att för hälsans vårdande skaffa sig tjänstledighet och så gå miste om tjänsteåret eller någon del däraf.

Till att bringa missförhållandet inom måttligare gränser skulle kunna påvisas två utvägar: antingen att för de lärare, som vid uppnådd pensionsålder ej för hel pensions erhållande hafva tillräckligt antal tjänsteår, reducera tjänsteårens antal till t. ex. 32, eller, i likhet med hvad som är stadgadt för pensioneringen af officerare i allmänhet, lämna nämnda lärare en respittid af tre år, om de med läkarebetyg styrka, att de äro i det hälsotillstånd, att de fortfarande förmå att på ett tillfredsställande sätt upprätthålla tjänsten.

Af dessa alternativ är det sistnämnda, från statens synpunkt sedt, förmånligast, då det i stället för att tillskynda staten en förlust skulle för den innebära en vinst och därför att föredraga.

På grund häraf och af hvad jag i öfrigt anfört, tillåter jag mig att vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att 6 § b) i »Lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension af den 11 oktober 1907» får följande lydelse:

6 §.

Skyldighet att från tjänsten afgå inträder:

- a) för innehafvare — — — — —
  - b) för annan tjänsteinnehafvare vid uppnåendet af den i 5 § stadgade lefnadsålder, dock med rätt för manliga ämneslärare vid statens allmänna läroverk, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna att, om de vid 65 års ålder ej kunna räkna sig till godo 35 tjänsteår, men fortfarande på ett tillfredsställande sätt kunna sköta sin tjänst, i denna kvarstå till uppnådda 35 tjänsteår, likväl ej längre än 3 år; Konungen eller — — — år;
  - c) — — — — —
  - d) — — — — —
- Befinnes — — — — — afgå.

Stockholm den 25 januari 1910.

August Bellinder.